Boháč a stodoly

Původ materiálu
David Nečil
Pořadí v lekci
11

Téma

Uvidět jedinečnost života pod zorným úhlem smrti. Připomenout si vděčnost přítomné chvíle a radost teď a tady.

Cíle

Uvědomit si, že smrt je součástí našeho života. Najít si díky tomuto vědomí nový vztah k vlastnímu životu. Vytvořit prostor pro rozhovor, na čem v životě doopravdy záleží.

Pro učitele

Poznámky k příběhu

Příběh začíná konkrétním požadavkem — zařiď, aby se se mnou bratr rozdělil. Tento požadavek nijak nevybočuje z toho, co my považujeme za spravedlivé. Není morálně nebo lidsky pochybný. Přesto Ježíš tento požadavek poměrně nekompromisně odmítne. To vytváří napětí. Žadatel totiž považuje za důležité ve svém životě něco jiného než Ježíš. Ježíš ukazuje, bez ohledu na to, zda je to spravedlivé nebo ne, že ani v získaném dědictví, v majetku není to, co by dalo životu smysl. Jde mu o to, abychom si dobře rozmysleli, čemu v životě přikládáme váhu, co je naším pokladem, co považujeme za cenné, co považujeme za klíčové. (Neboť kde je tvůj poklad, tam bude i tvé srdce. L 12,34)

- Klíčový výrok — Ježíš varuje před chamtivostí. Řecké slovo pleonaxia není chamtivost ve významu škudlení a schraňování, ale něco jako hladovost, nenasytnost. Chamtivý nikdy nemá dost. Z odpovědi ale nevyplývá, jestli Ježíš varuje před chamtivostí tazatele nebo bratra, který se nechce rozdělit. Útočí spíš na postoj, který takovým věcem přisuzuje zásadní váhu pro zajištění života.
- Zvláštní, že život je lokalizován. Nestačí, že život prostě je nebo není. Je v něčem — a v něčem jiném zase ne (viz kralický překlad).

Podobenství — boháč

- Ježíš ilustruje to, na čem záleží pod zorným úhlem smrti. Je to nejzazší hranice, která prověří, jestli to, nač spoléháme, obstojí nebo ne. Není přímo řečeno, že by boháčovi dal hojnou úrodu a majetek Bůh; ale taky není zmíněno nic, co by ten člověk udělal špatně. Přišel ke svému bohatství zcela poctivě, nikomu neublížil.
- Reaguje na velkou úrodu, tedy na něco, co by se dalo označit i jako požehnání. Někdy se neřádným podnikatelům vyčítá, že jim jde hlavně o to snadno a rychle vydělat peníze, aby si mohli užít. Tento boháč jedná přesně naopak — jako řádný hospodář. Myslí na budoucnost, velkoryse investuje. Nedává „nové obilí“ do „starých stodol“.
- V tomto ohledu mu vlastně nelze nic vytknout. Zarážející je jen jedna věc. Děj se posouvá vnitřním monologem. Zpočátku to ještě není nápadné — říká si, co udělá — to je běžný vypravěčský prostředek (podobně třeba v L 16,3). Postupně ale začíná být nápadná jeho sebestřednost. V podstatě převezme i úlohu vypravěče. Chybí jiný vztah než sama k sobě.

Setkání s Bohem

- Blázne — vcelku mírné oslovení. Na rozdíl třeba od Mt 5,22 (v kral. překladu) to neznamená bezbožník, ale ten, kdo ztratil rozum (rus. sašol s uma). Můžeme si to představit i v laskavém tónu: „Ty troubo. Ty si myslíš, že’s na to vyzrál…“ Asi jako když se podivujeme nad pošetilým jednáním malého dítěte. Jako když domlouváme příteli, který nedomyslel řešení nějakého problému až do konce.
- Vyžádají si tvou duši — zní to dost temně, asi jako když si pro něj přijde tajná policie. Nebo prostě si ji vyžádají k soudu. I když se většinou vykladači přiklání k tomu, že život a duše jsou v biblickém myšlení takřka totožné, rozdíl v tom je. Chápeme například, že člověk může ztratit život a přitom neztratit duši. Anebo naopak.

Překvapivý konec

Boháč zemřel. Jeho plány jsou u konce. Možná nás napadne otázka, co měl udělat jinak, aby se vyhnul takovému osudu. To je samozřejmě nesmysl. Každý jednou umře. Není to za trest. My se můžeme maximálně ptát, co měl dělat jinak, dokud tu byl.

Podobenství však odpověď nedává. Jenom klade otázku nad smysluplností boháčova (i našeho) života. I nepřímá odpověď — máme být bohatí před Bohem, je spíš otázka. Co to znamená? Právě odpověď na tuto otázku se můžeme pokusit vyjádřit spolu s dětmi.

Poznámky k tématu období

Období je vyznačeno velmi volně pouze vztahem ke svátku Památky všech věrných zemřelých lidově zvanému „Dušičky“. V evangelické tradici mívá tento svátek poněkud pochybnou pověst. Téma smrti je však důležitou součástí víry a života vůbec a je škodlivé, pokud ho vytlačujeme za okraj našeho zájmu.

Protože je tento příběh očištěn od laciného moralizování, velmi silně z něj zaznívá motiv smyslu a náplně života. Ale k němu se můžeme dostat právě skrze prožitek smrti. Jinak řečeno — tím, že si uvědomujeme konečnost života, uvědomujeme si také jeho nesmírnou cenu, klademe si otázky, čím ho naplnit a jak ho dobře využít.

Úskalí

- První úskalím je vynechání úvodního rozhovoru. Podobenství často dávají smysl jako odpovědi na otázku či situaci. Vytržené z kontextu vyzní jinak.
- Asi největší úskalí vidím v denunciaci toho boháče. Jednak označení boháč v nás už možná vyvolává nějaké negativní emoce, třeba závist, a jednak obecně se často hledá v tomto příběhu, co tedy udělal špatného nebo nemorálního. Vyloženou chybou je považovat boháče za člověka, který vyhledává požitky a drží se zásady carpe diem. Je totiž pravým opakem. Zařizuje, plánuje budoucnost.
- Dalším úskalím je hledat v textu návod, co nebo jak to měl udělat jinak. Na to příběh dává jen velmi nepřímou odpověď — buďte bohatí před Bohem. Zároveň je to ale šance pro to, aby tuto odpověď hledal katecheta, nejlépe v rozhovoru s dětmi.
- Problémem mohou být naše vlastní rozpaky nad tématem smrti jako takové. Je potřeba se napřed zamyslet nad vlastním vztahem ke smrti, nad otázkami, které mám, nad bloky, které mi brání o tomto tématu mluvit.
- Jako poslední úskalí vidím, že to není příběh vhodný pro děti. Ne kvůli tématu smrti, ale kvůli tomu, že děti si organizují čas jinak. Neplánují dopředu, žijí většinou přítomným okamžikem. Radují se bezprostředně.

Odkazy

Butterworth, Nick — Inkpen, Mick: *Ježíšova podobenství: oblíbené biblické příběhy.* Praha: Kalich, 2005.

Pro děti

Pro předškolní děti

Připravte si potřeby na divadlo. Během vyprávění pak můžete posílat děti, aby jednotlivé atributy přinášely.

Místo perníkové chaloupky je možné zvolit jinou pohádku, biblický text nebo i podobenství o boháči a stodolách, pokud ho děti znají, nebo ho převyprávět podle úlohy pro střední věk a pak teprve organizovat divadlo.

Vyprávění

Jednoho rána dostaly děti ohromný nápad. Zahrajou na zahradě divadlo. To bude skvělý závěr prázdnin. Chvíli přemýšlely, co to bude. Rozhodly se pro pohádku. Takovou, kterou všichni znají — perníkovou chaloupku.

Přemýšlely, co všechno musí připravit. Petr navrhl, že by mohli z papíru vystřihnout loutky. Ale Lukáš ohrnul nos: „Opravdové divadlo je lepší.“

„A jak vypadá takové opravdové divadlo?“ ptala se Žaneta, která byla ještě docela malinká.

„No, musí v něm být kulisy,“ vzpomínal Lukáš, který už v divadle byl několikrát. „A taky kostýmy. A taky ta pec, co v ní chtěla ježibaba upéct Jeníčka s Mařenkou. A taky budeme potřebovat nějaká světla. A židle pro diváky a taky plakáty.“

„A co jsou to ty klulisy?“ zeptala se Adélka, která byla ještě docela menší sestra Žanety.

„To je takový obraz vzadu, který vypadá jako opravdový,“ vysvětlil hned Lukáš. „A musí být namalovaný opravdovými barvami.“

„A nestačilo by vzít tu velkou krabici z předsíně?“ zeptal se Petr.

„To by nebylo žádné opravdové divadlo,“ odporoval mu Lukáš.

„A co jsou to ty kosmíty?“ zeptala se zase Adélka.

„Kostýmy,“ opravil ji Petr, „a jsou to šaty. Ale stačí, aby si čarodějnice vzala sukni a na hlavu třeba tu starou máminu chlupatou čepici.“

„Tak to teda, ne,“ hádal se Lukáš. „To by nebylo žádné opravdové divadlo.“

A tak to šlo celý den. Petr vždycky něco navrhl, ale Lukášovi to nebylo dost opravdové divadlo. Pořád se mu něco nelíbilo, pořád to nebylo dost. A tak děti nosily židle, vyráběly kulisy, malovaly plakáty a dělaly spoustu věcí.

Jenže najednou se začalo stmívat. A maminka zamykala chalupu a táta vyjížděl z garáže. „Jedeme domů,“ volala.

„Už?“ volaly zklamaně děti. Ale my zrovna chystáme divadlo. Jenže už nebyl čas. Prázdniny končily a čekala je ještě dlouhá cesta domů.

Na zahradě zůstaly opuštěné židle a krásné kulisy.

Lukášovi bylo do breku. „Hele, nebuď naštvanej,“ těšil ho Petr.

„Zahrajeme si to doma. Schoval jsem si tu velkou krabici z předsíně — to bude prima perníková chaloupka. Hlavní je, že z toho ostatní budou mít radost.“

Pomůcky: kulisy a další předměty k pohádce o perníkové chaloupce.

Pro mladší děti

Motivace

Připravte pro děti obrázky s tím, co je cenné — na jedné polovině by byly věci jako je truhla s pokladem, drahé auto, dům na pláži, mobil atd. Na druhé by byly fotky třeba ze sborových akcí.

Děti by měly za úkol vybrat to, co je cenné. Pak s nimi můžeme vést rozhovor, co je cenné a proč.

Byl jeden pán, měl hodně peněz, auto, vilu. Byl bohatý. Ale měl s tím hodně práce.

Ten pán měl kamaráda. Občas za ním přišel. Chtěl si s ním povídat. Ale ten boháč neměl čas. Jednou musel jet na pole, kde si dělníci nevěděli rady s nějakým problémem. Jindy musel dojet pro osivo.

Jindy za ním ten přítel přišel a říkal — pojď na ryby. Ale ten boháč říkal: „Jsi blázen?“ Zrovna teď mi přišla dodávka nových kombajnů.

Ten boháč totiž vlastnil velká pole a s těmi bylo spousta práce. Byl šikovný. Pracovitý. Když se mu urodilo, tak úrodu prodal. A koupil další pole. Říkal si: „Až budu mít tamhleto pole, tak už moje hospodářství bude tak velké, že už nebudu muset pracovat.“ Ale příště řekl: „No ještě támhleto pole a pak to za řekou a pak už to bude dost.“

Ale nikdy to dost nebylo. Jeho hospodářství už bylo největší v kraji. A čím větší to hospodářství měl, tím měl i víc starostí. Zatímco jeho kamarád se scházel s jinými kamarády, chodil na ryby, oženil se a měl děti a v kostele hrál na varhany a dělal tábory pro ty děti, náš boháč neměl na nic čas.

Jednoho roku bylo skvělé počasí. Urodilo se mu tak, že z jeho pole jezdilo jedno nákladní auto za druhým. A všechny byly až po plachtu napěchované obilím.

Boháč si mnul ruce. Konečně má tolik, že ho to zabezpečí až do konce života. Hned zítra půjde na ryby. A navštíví svého kamaráda. V duchu si plánoval, co všechno bude dělat zítra.

V noci ten boháč umřel.

Nestihl se radovat z věcí, na kterých záleží. To je moc smutné.

Pomůcky: Fotky cenných věcí a fotky ze života dětí, sboru.

Pro starší děti

Nechte děti, aby si samostatně přečetly příběh. Jejich úkolem je vyjádřit, kde ten boháč udělal chybu. Zkuste odfiltrovat všechny nesprávné odpovědi — není ten, který by si chtěl jenom užívat, není to lakomec, není nepoctivý.

Pak otevřete debatu o tom, co to znamená být bohatý před Bohem, nebo podle Boha. Je možné položit otázku formou nedokončené věty, která působí přirozeněji a kterou děti mají doplnit. Třeba: Skutečně bohatý je… nebo Doopravdy v životě záleží na…

Na závěr můžete zvolit jednu ze dvou aktivit:

Zvolíme nějaké krátké období — den, týden, měsíc. Jak byste vyplnili čas, kdybyste se dozvěděli, že za tak krátké období zemřete.

Prožitek vlastního pohřbu — jedná se o velmi silný zážitek, který je dobré volit, pokud trochu znáte techniku řízené meditace a máte důvěru ve skupině. Text můžete zvolit podle knihy A. de Mella Sádhana nebo využít volný text na toto téma.

Cvičení se provádí tak, že děti leží na podlaze a učitel předčítá zvolený text.

Pomůcky: Bible, papíry s nedokončenými větami, text meditace.

Přesah

I když v podobenství to přímo není — zkuste přemýšlet o tom, jak mohl boháč své bohatství použít ve prospěch druhých.

Uspořádejte hitparádu písniček — můžete využít některé navržené, ale jistě objevíte další — které vyjadřují, co nám Bůh dává, co je tím Božím pokladem, že skutečné bohatství spočívá ve vztazích, pomoci, lásce.

Děti si napíšou na papírky to, co je trápí, kazí jim radost ze života, co jim dělá starosti. Papírky se přečtou a odevzdají v modlitbě. Samotné papírky je pak možné přibít nebo přilepit na kříž, případně spálit v popelníku.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Jaký prospěch má člověk, který získá celý svět, ale sám sebe ztratí nebo zmaří? (L 9,25)

Modlitba

Bože, staráš se o nás každý den a víš, co potřebujeme. Osvoboď nás, abychom se neztráceli ve starostech a v každodenním shonu. Dej, ať se umíme spolu s tebou radovat a těšit se ze života jako z daru, který jsi nám dal. Amen.

Odkaz na píseň
Kam v soudu den dáš, co dneska sháníš
Pan Maňátko (SV263)
Víc, než oko spatřit smí (SV368)
Není lepší na tom světě (EZ611)
Za ty, kdo hladem trpí a bídou (EZ621)
Radujte se v Pánu vždy, radujte se nyní
Cílová skupina
Starší školní
Předškolní
Mladší školní
Katechetické cykly
Církevní rok
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 12,13–21
Lukáš 9,24